

DICȚIONARUL ROMÂN-AROMÂN

editat de Katharina Caciuperi-Titz
și Herbert-Werner Mühlroth

CONȚINUT

1. Prefață

2. Introducere

2.1. Îndrumări pentru folosirea dicționarului

2.2. Alfabetul și fonetica aromână. Principalele tabele gramaticale

2.3. Lista abrevierilor

3. DICȚIONARUL ROMÂN-AROMÂN

4. Postfață

1. Prefață

Dicționarul Român - Aromân al lui Apostol N. Caciuperi se alătură dicționarului Aromân - Român al lui Tache Papahaghi din 1963, fiind rezultatul unei profunde și îndelungate analize științifice a limbii aromâne precum și a relațiilor ei strânse cu limba română.

Acest dicționar este conceput ca un instrument de consultare și aplicare a limbii aromâne, destinat tuturor, care vor să contribuie la o mai bună cunoaștere între români și aromâni.

Dicționarul cuprinde fondul principal lexical al limbii aromâne. Lista de cuvinte oglindește limbajul uzual, conținând termeni indispensabili din toate domeniile de activitate a aromânilor. Astfel el constituie o expresie profundă a specificului etniei aromâne.

Dicționarul înregistrează ca. 17.500 de cuvinte titlu în ordine alfabetică strictă. Intenția autorului a fost redarea sensului cuvintelor aromânești printr-o gamă bogată de sinonime, efectuată după ordinea frecvenței lor în limbă.

Desigur acest dicționar va mai putea fi completat, totuși el marchează un punct de reper în lexicografia română.

Din păcate domnul Caciuperi a murit în data de 17. iulie 1995 la Freiburg, înainte de a fi putut încheia dicționarul, la care a lucrat peste 20 de ani. Ultima voință a domnului Caciuperi a fost ca munca lui să fie dusă până la capăt. Datorită ajutorului doamnei Titz-Caciuperi, văduva răposatului, această dorință a putut fi împlinită.

Herbert-Werner Mühlroth

2. Introducere

2.1. Îndrumări pentru folosirea dicționarului

Cuvintele titlu sunt tipărite în majuscule.
Accentul asupra vocalei (á) indică accentuarea vocalei respective.

1. Cuvântul titlu

În general substantivele române sunt redată sub forma masculină și feminină.

2. Termenul aromân corespunzător

Sinonimele apropiate se despart prin virgulă, iar sinonimele mai depărtate prin *punct și virgulă*.

La *substantive* sunt redată genul și ambele numere: forma singularului este urmată de forma pluralului,

ex.: **OGLINDĂ**, luğie, sf., pl. luğii.
EPITROP, s., epítrop, m., pl. epitropi; pitrup, m., pl. pitrupi și pitruchi.

Dacă forma pluralului este redată în paranteze, termenul respectiv este rar folosit.

La *verbe* sunt înregistrate formele de bază (perfect simplu/participiu/infinitiv) și conjugarea,

ex. **DEZNODA**, diznod, vb. I (diznudai, -dat, -dare).

Adjectivele sunt consemnate în forma masculină, urmată de desinența feminină (-nă). În cazuri în care se schimbă rădăcina, forma feminină este deasemenea redată integral,

ex.: **OACHEȘ**, adj., bușcu, -că, pl. bușchi, -che.

Pronumelele, adverbele, prepozițiile, conjuncțiile, numeralele, articolele și interjecțiile sunt deasemenea caracterizate.

Termenii invarianți sunt redați prin: (*invar.*).

Semnul întrebării este folosit, dacă forma termenului nu este suficient clarificată.

3. Categoria gramaticală, indicată prin cifre romane (I./II./III.),

ex.: **GLUMĂ**, I. s., nglimă, sf., pl. nglime (...). II. adv., anglimea (...).

4. Diferite sensuri se despart prin cifre arabe (1./2./3.). În unele cazuri contextul întrebunțării este redat în paranteză, tilda (~) înlocuind cuvântul titlu,

ex.: **OM**, s., **1.** om, m., pl. oamiñi. **2.** (~ de rînd) jupîn, -nă, pl. jupîni, -ne. **3.** (~ fără socoteală) cuturgi, -gioaște, pl. curtureadz, -gioaște (...).

5. Explicații suplimentare

Pe lângă cuvintele titlu dicționarul înregistrează numeroase construcții de limbă cu scopul de a oferi indicații și lămuriri suplimentare.

Astfel întrebuintarea termenului aromân este explicată prin

- *indicații generale*

ex.: **ACEASTĂ**, ástă, adj.pron.f. Apare numai în compuse cu sens de timp (...)

- sau precizări privind *regiunea geografică*, în care termenul respectiv este folosit, ex.: nord, grămosteni.

- sau prin *expresii uzuale, locuțiuni și proverbe*, care la rândul lor sunt traduse în românește,

ex.: **ARMONIE**, trec, sm., fără pl.: iu nu-i minte ș-trec-chirdăciune ș-nec (unde nu e minte și armonie - e pierzare și înec).

În cazul, în care un termen este explicat prin *mai multe exemple*, se folosesc minuscule,

ex.: **GRABĂ**, (...) avrapă, f.: a) trapse ușea cu avrapă (a tras ușa cu grabă); b) alăga cu avrapă (alerga iute).

2.3. LISTA ABREVIERILOR

acuz.	acuzativ
adj.	adjectiv
adv.	adverb
art.	articol
artic.	articulat
aux.	auxiliar
card.	cardinal
comp.	compus
col.	colectiv
conj.	conjuncție
dat.	dativ
dem.	demonstrativ
f.	feminin
indic.	indicativ
interj.	interjecție
interog.	interogativ
invar.	invariant
locuț.	locuțiune
m.	masculin
n.	neutru
neg.	negativ
nom.	nominativ
num.	numeral
ord.	ordinal
pers.	persoană
pl.	plural

prep.	prepoziție
prez.	prezent
pron.	pronume
rel.	relativ
s.	substantiv
sg.	singular
unipers.	unipersonal
v.	vezi
vb.	verb

4. Postfață

Apostol N. Caciuperi

Născut în anul 1920 în Avdella (Grecia), Apostol N. Caciuperi a studiat 1938 - 1941 și 1945 - 1947 la Facultatea de Litere și Filozofie din București, unde și-a obținut diploma în istoria literaturii române vechi, limba română și dialectele ei și istoria slavilor.

Din 1947 până 1964 el a fost profesor de limba română la diferite școli în Timișoara, Reșița, Jimbolia și Lenauheim.

1966 a părăsit România. Rămânând un an la Paris, el s-a stabilit definitiv în Germania, la Freiburg, unde a lucrat printre altele la Biblioteca Institutului de Romanistică.

Apostol N. Caciuperi a contribuit în mod esențial la valorificarea culturii aromâne, fiind nu numai un lingvist ci și un traducător de seamă.

El a tradus un număr mare de opere literare din diferite limbi (engleză, franceză, germană, italiană și română) în aromânește. O capodoperă de-a lui este desigur transpunerea în aromână a Noului Testament. Dar el a alcătuit și o gramatică aromână, concepută ca un manual școlar, precum și un curs practic de limbă pentru străini.

Cărțile le-a tipărit în propria sa editură (Avdella) și le-a difuzat gratis în România și Macedonia.

Ultima și pe lângă transpunerea Noului Testament cea mai însemnată lucrare a domnului Caciuperi reprezintă desigur Dicționarul Român - Aromân.